

Лекція № 1

Тема лекції: СУТНІСТЬ І РОЗВИТОК ЕТИКИ ТА МОРАЛІ В СУСПІЛЬСТВІ

План лекції

1. Поняття і сутність етики бізнесу
2. Історія виникнення етики бізнесу
3. Управлінська етика в етиці ділової поведінки

Зміст лекції

Питання 1. Поняття і сутність етики бізнесу

Норми і правила поведінки існували з глибокої давнини. Вони постійно змінювалися в зв'язку зі зміною способу життя людей, з появою писемності, з розвитком культури, науки, техніки.

У стародавні часи, коли ще не було поняття про етику, етичні правила вже існували. Жінка не мала права брати в руки палицю свого чоловіка. Діти зобов'язані були поважати старійшин і вождів роду, підкорятися своїм батькам. Кращі шматочки їжі віддавали тим, хто відзначився на полюванні, і найстаршим.

Термін «етика» походить від давньогрецького *ethos*, що за часів Гомера означало місце перебування, спільне житло, а згодом – звичай, вдачу, характер. В ті часи воно означало «звичаї та звички, які сформувались в певній місцевості проживання людей».

Арістотель, відштовхуючись від «*ethos*» як вдачі (характеру), утворив прикметник - етичний «*ethicos*» (етікос). Цим поняттям він позначав сукупність душевних якостей, до яких відносив справедливість, мужність, помірність, лагідність, щедрість, дружелюбність, люб'язність і правдивість. Чесноти поділялись за Арістотелем на розумові, інтелектуальні, що формуються шляхом навчання, та етичні, що стосуються характеру людини, її поведінки.

384-322 до н.е.

Відповідно до теорії Арістотеля:

- Етично вкладати в працю та отримувати з цього гроші
- Неетично – давати гроші під відсотки

Наука, що вивчає етичні чесноти, а також добродійні вчинки, була названа Арістотелем етикою. При цьому етику вважали практичною філософією, що дає відповідь про те, які дії та моральні вчинки є правильними. Отже, в IV ст. до н. е. етична наука отримала своє ім'я, яке носить до наших днів.

Аналогічною була історія формування латинського терміну «мораль». Латинським аналогом грецького слова «ethos» (етос) є – «moris» (Моріс), яке перекладається як характер, звичай. Цицерон, спираючись на досвід Арістотеля, утворив прикметник «moralis» (мораліс). Від цього прикметника пізніше було утворено іменник «мораль», що збігається за змістом з терміном «етика».

Мораль, починаючи з грецької античності, розумілася, як , показник того, наскільки людина відповідальна за себе, за те, що вона робить. Період зародження етики приходить на епоху становлення класового суспільства і поділу праці.

Етика Нового часу (17-19 ст.), яка мала назву «Теорія розумного егоїзму», виходила з того, що кожна людина від природи егоїст. Але розумний егоїст розуміє, що слідувати суспільній моралі вигідно насамперед йому самому, через те, що виконання однією людиною моральних норм гарантує, що інші

люди, виконають такі ж норми по відношенню до неї. Отже, етика – вивчає моральні принципи відносин людини зі світом і іншими людьми.

Основні завдання етики:

- описувати мораль – її історію, сьогоденні норми, принципи і ідеали-те, що називається моральною культурою суспільства;
- пояснювати мораль – аналізувати сутність, структуру, механізми функціонування моралі в її «належному» і «сущому» варіантах;
- вчити моралі – давати людям необхідні знання про добро і зло, сприяючи самовдосконалення людини і вироблення їм власної стратегії і тактики «правильного життя».

В сучасному розумінні **Етика** (грецьке *ethika*, від *ethos* – звичай, морі, характер) це:

- Галузь знань, наукова дисципліна, що вивчає мораль, моральність, їх виникнення, динаміку, і зміни.
- Сукупність моральних правил в тій чи іншій сфері поведінки людини або організації.
- Система моральних принципів, яка зобов'язує відрізнити правильну поведінку від неправильної.

Основні завдання етики як науки полягають в наступному:

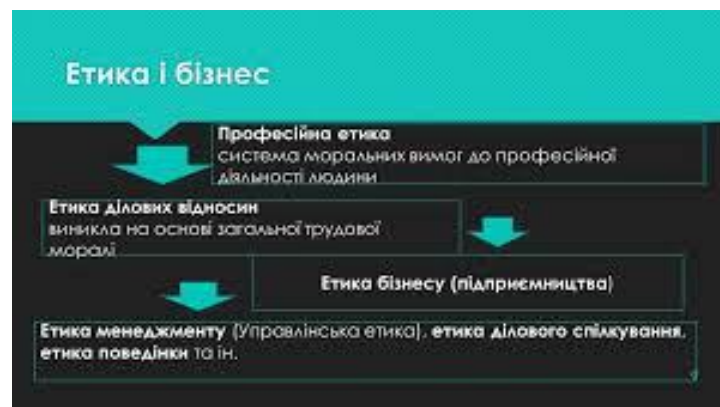
- роз'яснення того, яка мораль є в дійсності і якою вона має бути;
- вивчення основ моральної культури (історія моралі, її норми, принципи і т. д.);
- оволодіння моральними цінностями, досягнення понять добра і зла.

Основні категорії етики:

- добро і зло,

- моральний вибір,
- моральна вимога,
- моральні чесноти і вади,
- справедливість,
- совість (сумління),
- гідність і честь,
- ідеал (моральний),
- смисл (сенс) життя,
- щастя

Етика бізнесу – це ділова етика, що базується на чесності, відкритості, вірності даному слову, здатності ефективно функціонувати на ринку відповідно до чинного законодавства, встановлених правил і традицій.

Мал.1. Місце етики бізнесу в системі професійної етики

Існує дві точки зору щодо співвідношення загальнолюдських етичних принципів і етики бізнесу.

Точка зору перша:

Правила звичайної моралі до бізнесу не відносяться або відносяться в меншому ступені. Ця точка зору відповідає концепції так званого етичного

релятивізму, згідно з якою для кожної референтної групи (тобто групи людей, на думку яких про свою поведінку орієнтується даний суб'єкт) характерні свої особливі етичні норми.

Точка зору друга:

Етика бізнесу заснована на загальних універсальних етичних нормах. (Бути чесним, не завдавати шкоди, тримати слово і т.п.), які конкретизуються з урахуванням специфічної соціальної ролі бізнесу в суспільстві.

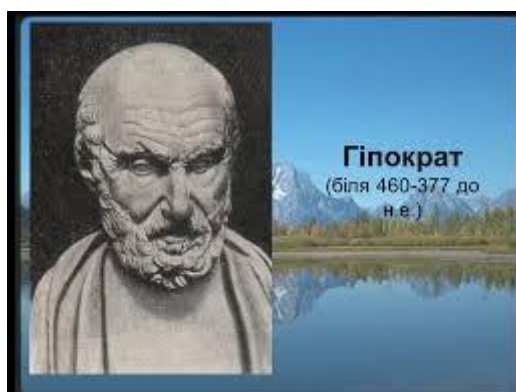
Найпоказовішим прикладом етичних норм є Біблія та її заповіді. Саме в них сконцентровані основні постулати, дотримання яких визначає етичну поведінку.

Питання 2. Історія виникнення етики бізнесу

Прояви етики бізнесу прослідковуються із прадавніх часів, і із розвитком суспільства набували нових форм. Прикладами етичних норм в бізнесі в різні періоди є наступні.

Античні цивілізації:

- клятва Гіппократа,
- правила та норми торгівлі,
- вимоги обов'язкового дотримання угоди
- морське право

Середньовіччя:

- усвідомлення князівством що підприємництво сприяє зміцненню держави,
- поняття «даного слова»

18-19 століття:

- купецтво
- купецькі гільдії і формування в них моральних норм ділового партнерства
- суд совісті

20-е століття:

- Національний етичний кодекс «Принципи ведення бізнесу» був розроблений вперше в історії у 1924 році Комітетом по етиці бізнесу при Торговій палаті США. В цьому кодексі зазначено, що в основі бізнесу лежить довіра, що впливає з справедливих взаємин, ефективного надання послуг і взаємної вигоди.
- Криза 1929-1931 рр. «Новий курс» Ф. Рузвельта – початок формування нових принципів організації господарської діяльності.

Франклін Делано Рузвельт (1882 - 1945)

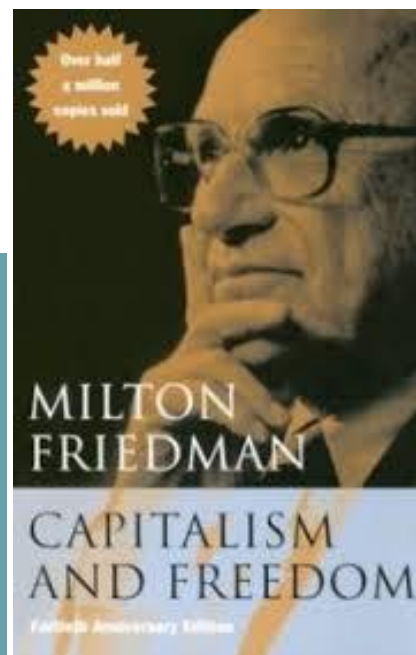
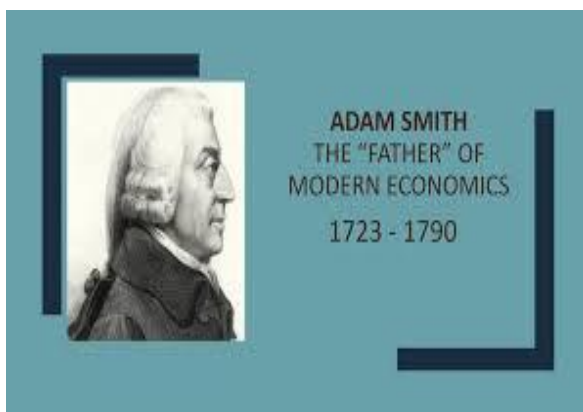
- До 50-х років в США сформувався ряд соціально-філософських доктрин, під загальною назвою «теорії людських відносин», одним із засновників яких став американський соціолог Елтон Мейо.
- У практиці корпорацій з'явилися гасла «соціального партнерства », «участі в доходах » і т.п.

➤ Сформувались кодекси моралі (етика управління, етика бізнесу, етика ділового спілкування та ін.)

➤ В 20-му столітті Г. Кессі сформував 5 аксіом ведення бізнесу .

Перша аксіома безпосередньо стосується питання саме етики бізнесу, зокрема на вплив етичної бізнес-поведінки на існування компанії:

«Чистий бізнес переживе «менш чистий», і чесність отримає більший дохід, ніж шахрайство. Тому жодна компанія не змогла б за допомогою шахрайства та неетичної поведінки протриматися довгий час.»

Провідні дослідники етичного ведення бізнесу

Основні постулати етичного кодексу підприємця:

➤ він переконаний в корисності своєї праці не тільки для себе, але і для інших, для суспільства

- виходить з того, що люди, що оточують його, хочуть і вміють працювати;
- вірить в бізнес, розцінює його як привабливу творчість;
- визнає необхідність конкуренції, але розуміє і необхідність співробітництва;
- поважає будь-яку власність, громадські рухи;
- поважає професіоналізм, компетентність і закони;
- цінує освіту, науку і техніку.

Ці основні принципи етики ділової людини можуть бути конкретизовані стосовно до різних сфер його професійної діяльності.

Питання 3. Управлінська етика в етиці ділової поведінки

Управлінська діяльність – це ланцюжок постійно прийнятих рішень, які повинні бути морально обґрунтованими.

Управлінська етика постійно змінюється. Зміна ціннісних орієнтирів започаткувала радикальні зміни в етику бізнесу, в теорію і практику менеджменту на сучасному етапі. Це виражається в тому, що окремі загальноприйняті етичні поняття поступово втрачають свою актуальність, а на їх місце приходять нові, які відображають інший рівень розвитку суспільства і економіки.

Зокрема, втрачають актуальність такі етичні поняття:

- слухняність,
- ієрархія,
- дисципліна,
- кар'єра,
- централізація.

Більшій актуальності в етиці набувають такі поняття:

- самовизначення,

- колектив,
- участь,
- орієнтація на потреби,
- особистість і її розкриття,
- творчість,
- інновація,
- здатність до компромісів.

Етика ділової поведінки передбачає дотримання у спілкуванні таких норм, як:

- ділова ввічливість
- делікатність
- тактовність
- точність
- обов'язковість
- психологія грошей

Етика ділової поведінки формує професійну репутацію, яку складно сформувати, але дуже легко втратити.

Для репутації важливі:

- культура мови,
- манери,
- одяг,
- інтер'єр офісу, тощо

Ділова ввічливість передбачає люб'язність, готовність до послуги, тактовність делікатність.

В діловому спілкуванні не прийнято: довгі подяки, вибачення, запевнення у хорошому відношенні.